
KNJIŽNA POROČILA IN OCENE

BOOK REVIEWS

Jurij Fikfak, Aleš Gačnik, Naško Križnar, Helena Ložar - Podlogar (ur.): *Opustu, maskah in maskiranju. Razprave in gradiva*. – Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2003 (Opera ethnologica slovenica). – 348 str., ilustr.

Vsako leto v pustnem času novinarji iz različnih medijev prosijo etnologe za izjave ali intervjuje o pustovanjih in maskiranju na Slovenskem. Če etnologi niso dosegljivi, bi po (res da bežnem) poslušanju novinarskih prispevkov lahko rekli, da novinarji večinoma uporabljajo Kuretove izsledke o pustni kulturi na Slovenskem (pri tem mislim na *Praznično leto Slovencev* (1. knjiga, Pomlad, 1965) in na *Maske slovenskih pokrajin* (1984)). Čeprav je v 90. letih ali po letu 2000 nastalo kar nekaj lokalnih monografij in prispevkov, v katerih so raziskovalci objavljali nove izsledke o maskah, pustnih likih ali pustovanjih (npr. na Ptuj ali na Goriškem), pa do leta 2003 ni izšlo nobeno delo, ki bi strnilo novejša spoznanja o pustovalski kulturi na (bolj ali manj) vsem slovenskem ozemlju. (Še najširše ozemlje zajame delo *Človek z masko* (1994) Marjana Bažata in Janeza Bogataja, vendar gre v osnovi za fotomonografijo, kjer besedilo bolj ali manj samo uvede vizualno predstavitev pustnega dogajanja.) To vrzel je zapolnila monografija *Opustu, maskah in maskiranju* s podnaslovom *Razprave in gradiva*, nov rezultat večletnih raziskav etnoloških ustanov in posameznikov v različnih slovenskih pokrajinah v drugi polovici 20. stoletja, ki jo je izdal Inštitut za slovensko narodopisje (ISN) ZRC SAZU v sodelovanju z Znanstvenoraziskovalnim središčem (ZRS) Bistra Ptuj.

Monografijo, ki je nastala iz želje in potrebe po dopolnitvi Kuretovega dela [*Maske slovenskih pokrajin*, op. S. P. I.] s spoznanji zadnjih raziskav, je uredil raziskovalec ISN, Jurij Fikfak, s pomočjo treh sodelavcev: Naško Križnar in Helena Ložar - Podlogar sta kritično prebrala nekatera besedila, sodelavec ZRS Bistra Ptuj Aleš Gačnik pa je organiziral konferenco o maskah na Ptuj. Namesto prvotno zamišljenih 40 besedil je na uredništvo prišlo 30 prispevkov, ki obravnavajo pustno kulturo v večini slovenskih pokrajin; pri tem se niso omejili na Slovenijo kot državo, pač pa na slovenski kulturni prostor. Ker nekateri avtorji svojega prispevka niso oddali, v knjigi ni obravnav z delov območij, kjer so bile sicer raziskave že opravljene (npr. Istra, Benečija in Prekmurje); pomanjkljivo so obravnavane tudi pustne šege v Ljubljani in Mariboru. Jurij Fikfak v »Predgovoru« opozarja, da bi bilo treba za delo, primerljivo s Kuretovimi *Maskami*, preučiti tudi maskiranje zunaj pustnega časa; prav tako v monografiji ni besedil, ki bi se osredinila zgolj na posamične vidike pustovanja. Prispevki sledijo cilju redakcije, da bi knjiga odgovorila na nekatera skupna in temeljna vprašanja o pustu, maskah in maskiranju, in poleg besedila vključuje tudi fotografije, ki nazorno ilustrirajo temeljne izsledke o posamičnem pojavu.

Monografija je razdeljena na tri tematske dele: splošni del (pustovanja med tradicijo in produkcijo lokalnosti, skupne prvine pustovalske kulture, maska in ples, tipologija sodobnih pustnih šeg in navad), obravnave pustnih praks po nekaterih slovenskih pokrajinah (slovenski severovzhod, Koroška, slovenski zahod, Dolenjska) in obravnave pustovanj v mestih in trgih.

Uvod v knjigo je, poleg kratkega »Predgovora«, prispevek Jurija Fikfaka »Od tradicije do produkcije lokalnosti – nekatera izhodišča in pogledi«, v katerem avtor razčleni vsebino knjige ter na podlagi lastnega terenskega dela in drugih prispevkov prepoznava skupne značilnosti pustovanj na slovenskem narodnostnem ozemlju, s čimer dopolnjuje prispevke v splošnem delu monografije. Med drugim poudarja, da sta danes v vseh obravnavanih naseljih najpomembnejša dejavnika pri oživljanju šeg samoprepoznavanje in samopredstavitve; poleg tega se zaradi vedno večje organizacijske in finančne zahtevnosti pustovanj med najpomembnejše naloge organizatorjev uvršča komunikacija z mediji. Kot nasprotje pojavom, ki ustvarjajo lokalno identiteto, Fikfak poudari pustne like, ki to identiteto z izrabljanjem medijskega prostora globalizirajo (npr. kurenti). Razmišlja tudi o razmerju med raziskovalcem in raziskovano skupino, ki sta drug drugemu sredstvo bodisi za pridobivanje informacij o pojavu, bodisi za pridobivanje ali povečevanje lokalne veljavnosti in legitimnosti. Prav zato sta nujni raziskovalčeva samorefleksija in kritična distanca do zbranih podatkov.

Avtorji prispevkov so ta napotek bolj ali manj upoštevali. Da bi dosegli najboljše raziskovalne rezultate, so uporabljali različne raziskovalne metode in tehnike, za njihovo ubesedovanje pa različne sloge pisanja, zato se prispevki precej razlikujejo: določeni pojavi so obravnavani v širšem teoretskem diskurzu, drugi interpretirani ali opisani na osnovi terenskega dela in/ali različnih zgodovinskih virov (omenjeno nakazuje že podnaslov monografije *Razprave in gradiva*). Čeprav bi lahko to značilnost monografije razumeli kot njeno slabost, pa je pravzaprav odlika: z različno ravnijsko prispevkov se bralcu razkrivajo različni raziskovalni prijem, ki jih pri svojem delu uporabljajo etnologi/antropologi, ter številne možne interpretacije sodobnega pustnega dogajanja na Slovenskem.

Naško Križnar v prispevku »Skupne prvine pustovalske kulture na primerih iz vizualne dokumentacije« poudarja, da *[p]ri etnološkem obravnavanju pustovanj ni pomembno le raziskovanje mask in maskiranja, temveč vloga celotnega pustovanja v letnem ciklusu naselja;* »zato po njegovem mnenju lahko »upravičeno govorimo o pustovalski kulturi in ne le o pustnih šegah ali maskah na Slovenskem. Ugotavlja, da je kulturna os, okoli katere se vrti razvoj pustovanja, tradicija; za različne sestavine in silnice v pustovalski tradiciji pa uvede termin *tradicionalno pustovalsko jedro*. To vključuje le prvine na latentni ravni pustovanja, ki jih vizualna tehnologija lahko zazna zgolj izjemoma – prek izjav, spominov in razlag. Vrednost vizualne dokumentacije, ki sicer zapisuje manifestno raven dogajanja, bi lahko merili prav *s količino informacij, ki jih prispeva k odkrivanju latentne ravni kulture*. V nadaljevanju prispevka Križnar na primeru pustovanja v Zgornjih Gruškovjah v Halozah, Srednjem v Benečiji in Rakitovcu v Istri razčlenjuje različne silnice tradicionalnega pustovalskega jedra, kot so pobudnik, vrsta pustovanja, dramaturgija, način delovanja, namen, vrsta šemljenja, skupina, vloge, gledalci in posebnosti, pri čemer pa poudarja, da je treba pri preučevanju pustovanj upoštevati predvsem tri sestavine oziroma ravni pustovanja: masko kot šemski pripomoček, šemski lik oz. vlogo in dramaturgijo dogajanja. Kakor Fikfak tudi Križnar ugotavlja, da so mediji pomemben dejavnik pri popularizaciji in ohranitvi pustovanja. Pustovanja so sredstvo medsebojnega povezovanja krajanov ali zaselkov in krajev v regiji, postajajo pa tudi lokalni ali regionalni znak in s tem sredstvo za lokalno promocijo. V skladu z ugotovitvijo, da pustovanja in karnevali v etnološki vizualni dokumentaciji sodijo med najpogostejše zabeležene rituale, Križnar na koncu prispevka navede spisek 58 video enot o pustovalski kulturi v zbirki vizualne dokumentacije Avdiovizualnega laboratorija ISN ZRC SAZU.

Prispevek Mirka Ramovša »Maska in ples v slovenski ljudski kulturi« govori o povezanosti maske in plesa. Ples – avtor ga razume kot gibanje v najširšem pomenu – je stalni ali občasni spremljevalec nekaterih mask in tako pomemben del njihove izraznosti. Analizira, kako se gibajo različni šemski liki, in obravnava ples mask, ki je bil zaradi svojega magičnega učinka (ples »za

debelo repo in korenje«, »za visoko žito in lan«) obvezni del obhodov. Pri tem razčlenjuje tudi obliko plesa (improvizirani ples; stalne oblike posebnih pustnih plesov; plesi, ki so bili v kraju v navadi). Ugotavlja, da bi *[b]rez stalnega gibanja, plesa v najširšem pomenu, ... številni pustni liki ... izgubili svojo istovetnost ... Iz prvotnih improviziranih gibov, ki so ponazarjali prošnje, so se razvili mnogi plesi, ki so postali sestani del obrednih obhodov mask od hiše do hiše, pozneje tudi svatbenih obredij*. Ne glede na izginjajočo vero v čarno moč pustnega plesa pa si še danes brez plesa ni mogoče zamisliti niti mask niti pustovanja.

Avtor zadnjega prispevka v splošnem delu monografije – »Tipologija sodobnih pustnih šeg in navad na Slovenskem. Razmerja med dediščino in inovacijami« – je Janez Bogataj. Medtem ko je Kuret šemske like v tipološke skupine razvrščal po njihovi strukturi in vizualni pojavnosti, pa Bogatajeva tipologija temelji na *razvojnem vidiku posameznih pojavov, torej na razmerju med dediščino in inovacijami*. Glede na to loči štiri temeljne skupine sodobnih šeg in navad: takšne, pri katerih gre za kontinuiteto dediščine (nepretrgan razvoj pustnih šeg in navad so sodobnosti), interpretacijo dediščine (pustne šege in navade kot sodobno igranje preteklosti – »živi muzej«, »gledališče zgodovine«), dediščino kot sekundarno sestavino (pustne šege in navade, iztrgane iz časovnih, krajevnih, družbenih in funkcionalnih okvirov) in dediščino za bodočnost (pustne šege in navade kot oblike sodobnega ustvarjanja). Kakor ugotavlja, taka tipologija *prispeva k razumevanju fenomenov pustne kulture z raziskovalnega in aplikativnega stališa*.

Pust, maske in/ali maskiranje na slovenskem severovzhodu obravnava sedem avtorjev. Marija Kozar - Mukič v prispevku »Maske in maskiranje v Porabju« analizira razlike in podobnosti med sredozimskim in pustnim maskiranjem v Porabju, opisuje šemske like ter poudarja vlogo vrtcev, šol in drugih slovenskih organizacij pri pustnem šemljenju. Poudarja, da je današnji pomen maskiranja negovanje *tradicionalne kulture, materinščine in krepitve slovenske identitete*. »Maske in šemljenje pod Pohorjem« obravnava Branko Fuchs, ki jih od leta 1981 rekonstruira za potrebe muzejev in folklornih skupin. V prispevku analizira živalske pustne like, like v pustnih sprevodih z ženinom in nevesto, like v drugih pustnih obhodih, pustno klado (ploč) in maske na gostiji. Andrej Brence je za monografijo pripravil dva prispevka: »Ruse v Haložah in na Ptujskem polju« in »Pustni orači iz Zgornjega Gruškovja v Haložah«. V prvem obravnava živalski pustni lik – rusa, katerega število se vsako leto povečuje; v drugem analizira skupino oračev in še posebno vlogo njihovega vodje pri ohranjanju obhodov. Oračem in ploharjem se posveča tudi Brigita Tetičkovič, ki v prispevku »Pojem tradicije v sodobnosti pri ploharjih in oračih« razglablja o spremembah in sodobnih vplivih na tradicionalne pustne skupine. Za zgled so ji ploharji iz Cirkovc in orači s Ptujkega in Dravskega polja; zanje ugotavlja, da sta sicer tradicionalni pustni skupini, ki pa v sodobnosti prevzemata nove družbene funkcije. Nove vsebine, ki so zamenjale nekdanje kulturne vsebine tradicionalnih pustnih mask, so po njenih raziskavah kulturna dejavnost, ohranjanje kulturne dediščine, družabnost, prijateljstvo, popotovanje, gospodarsko-turistična promocija in lokalno-nacionalna identiteta. »Pustovanje na Ptuj in v bližnjih vaseh« leta 1997 je prispevek Božene Kmetec - Friedl. Opisuje tako priprave na pust kot tudi prireditve in karneval na Ptuj. Ugotavlja, da v mestu – sploh v večernih urah – žal ni več zaznati pustnega razpoloženja, saj se ta seli v karnevalski šotor. V drugem delu obravnava pustne prireditve (fašenke) v okolici Ptuja – Markovcih, Cirkovcah, Cirkulanah, Dornavi in Vidmu pri Ptuj, ki so nastale z željo po nastopu tradicionalnih mask v izvirnem okolju in zaradi nesoglasij z mestnimi organizatorji. Ta del zaključuje prispevek Aleša Gačnika »Dediščina kurenta med tradicijo in inovacijami.« Avtor *[v] historično strukturalnem in primerjalnem pristopu ... celostno analizira ... kulturo kurenta z vidika etimologije in terminologije, podob maskirnega lika ter šeg in navad, v zaključku pa diagnosticira najpomembnejša področja sprememb in novosti v njegovi dediščini*. Ugotavlja geografsko razširjenost kurenta; razpravlja, kdo ali kaj je kurent in koga predstavlja ter opredeli izraz kurent kot oznako

za vse spremembe in novosti v dediščini koranta. Obravnava podobe maske pri različnih pustnih skupinah in podrobneje razčlenjuje dele kurentove oprave. Osredotoči se tudi na podobo šeg in navad – na splošno simboliko maske, pojavnost šemskega lika, nosilce kurentij, pustne šege in navade, povezane s kurenti, pa tudi attribute plodnosti. Opozarja, da nas *[m]noštvo kurentovih novo pridobljenih vlog ... sili k nenehnemu vrednotenju njegove dediščine*.

Na Koroško se nanaša en sam prispevek, in sicer Martina Piko - Rustia obravnava »Tradicionalna in sodobna pustovanja na Koroškem«. Tudi na Koroškem so novejšim oblikam pustovanja do tedaj posvečali bolj malo pozornosti. V nasprotju s tem je glavčina omenjenega članka namenjena prav sodobnim javnim pustnim prireditvam, ki poleg oživiljenih tradicionalnih pustnih šeg (vlačenje ploha, svinjska sodba) pomembno sooblikujejo pustni čas. Avtorica prepoznava dve obliki javnih pustnih prireditev pri koroških Slovencih: to so pustni plesi in veselice (večinoma jih prirejajo društva in gostilne) ter t. i. pustne seje, ki so nastale po vzoru beljaške pustne prireditve in katerih namen je razkrivanje lokalnega in širšega družbeno-političnega življenja. Uveljavljajo se tudi otroška pustovanja in pustovanja upokoencev.

Pust na slovenskem zahodu obravnava pet avtorjev. »Pustovanje v Reziji« na podlagi terenškega dela v vasi Bila analizira Roberto Dapit. Pustne obrede obravnava tako v predpustnem kot v pustnem obdobju. Ugotavlja, da je pozitivno ozračje na pustovanjih posledica ljudske glasbe in plesa, ki sta med najvplivnejšimi dejavniki za ohranjanje pustnih obredov, da so pustni obredi do neke mere postali institucionaliziran praznik, da se Rezijani zavedajo nevarnosti folklorizacije za ohranjanje tradicionalnega pustovanja, da je eden najpomembnejših dogodkov sežiganja babaca in da je pustovanje še vedno eden osrednjih dogodkov lokalne skupnosti. Polona Šega razčlenjuje obhode obrednih maskirancev v Drežnici konec 20. stoletja, pri čemer predstavi pustne šemske like (pustove), pustovanje leta 1998 in fantovsko skupnost kot nosilko pustnih šeg in navad. Ugotavlja, da nastopi maskiranih *izražajo zavest Drežničanov in njihovo spoštovanje svoje kulturne dediščine*. Barbara Zych za »Pustovanje v Drežniških Ravnah, Jezercih in Magozdu« ugotavlja, da je v domeni fantovske družčine Ravenski pustovi, in razčlenjuje tako njihove priprave v predpustnem času kot samo pustno dogajanje, ki se konča s pokopom pusta. Pri tem opisuje like v pustni skupini in njihove dejavnosti. Ugotavlja, da je pustovanje, ki ga fantje zadnja leta spreminjajo glede na ustne vire starejših vaščanov, *povod za oživiljanje in povezovanje vseh treh vasi* ter hkrati priložnost za promocijo tega območja. Inga Miklavčič - Brezigar se v prispevku »Pustovanja na Goriškem nekdanj in danes« loteva razvrščanja pustovanj in pustnih skupin na podeželska pustovanja s tradicionalnimi pustnimi liki in karnevalska mestna pustovanja s t. i. modernimi maskami. Avtorica opozarja na zgubljanje tradicionalnih mask med obema vojnama ali v času 60.–80. let 20. stoletja ter na oživiljanje nekaterih mask oziroma pustnih prireditev po drugi svetovni vojni (nekaterih šele v 90. letih). Dotakne se tudi pomena mask za samoidentifikacijo lokalne skupnosti ter pomena pustovanja za oblikovanje in popularizacijo lokalne identitete. Jurij Fikfak v besedilu »Pripovedi o škoromatih« analizira pomen etimologije besede škoromati in zapisov o njih za nastajanje lokalne zavesti. Opisuje »stereotipne/idealnotipske podobe« najpomembnejših pustnih likov po različnih vaseh in obravnava sodobne oblike samopredstavitev, kakršne so spletne strani. Posveča se tudi vlogi raziskovalcev in medijev pri zapisovanju, obnavljanju ali promociji škoromatije.

Tako kakor o Koroški tudi o Dolenjski govori en sam prispevek, in sicer Helene Ložar - Podlogar »Mačkare – pustni otok sredi Dolenjske.« Avtorica primerja mačkare in pustno dogajanje v Zagorici in Ponikvah, tj. obeh naseljih, kjer se mačkare pojavljajo: medtem ko bi lahko pustno dogajanje v prvi vasi označili za primer ljudskega gledališča, pa gre v Ponikvah za dogajanje z značilnostmi karnevala, v katerem mačkare vsako leto kritizirajo najbolj žgoč lokalni problem.

Kar 12 prispevkov v monografiji obravnava maškarade in karnevale v trgih in mestih. Maja

Godina - Golija opisuje »Pustovanja v Mariboru (1840–1940).« Takrat je bil pustni čas v Mariboru najbolj družabno obdobje v letu. Po različnih pisnih virih avtorica rekonstruira pustno dogajanje v mestu. O pustnem dogajanju v Prevaljah na Koroškem piše Karla Oder v prispevku »Pustovanje in republika Kotlje«. Razčlenjuje Hotuljski karneval, predvsem pustni sprevod (v njem ljudje s skupinskimi maskami parodirajo določen dogodek ali se norčujejo iz novosti v Kotljah in občini v preteklem letu), pustni časopis Hotuljski pustni vestnik in karnevalski promocijski material. Vladimir Šlibar v prispevku »Pustovanje v Celju v 20. stoletju« opisuje pustne ples in zabave na prelomu 19. v 20. stoletje, v prvi polovici 20. stoletja in med obema vojnama ter zamiranje pustnih prireditev po drugi svetovni vojni, dokler niso Radio Celje, turistično društvo in Mestna občina Celje začeli spodbujati in organizirati pustovanja, v katerih maske predstavljajo aktualno domačo problematiko in tuje dogodke. Tanja Tomažič v članku »Mozirski pust in pustnaki« ugotavlja starost šege in analizira dogajanje po pustnih dnevih. Posebej je pozorna na obhod hiš, podelitev trških pravic pomembnim posameznikom, prevzem občinske oblasti in predstavitev dogodkov preteklega leta, pa tudi na organiziranje moške skupnosti v posebno društvo. Stanka Drnovšek je obdelala »Litijski karneval« in »Pust v Cerknici«. V prvem prispevku obravnava *vzpon in padec tradicionalnega osrednjeslovenskega karnevala*, ki je potekal med letoma 1957 in 1982 in so ga sredi 90. let začeli vnovič obupati. Na karnevalu so maske kritično uprizarjale politično in družbeno dogajanje v preteklem letu. Ko je karneval v Litiji zamrl, je pust v Cerknici postal vodilna karnevalska prireditev v osrednji Sloveniji, čeprav se je ta tip pustovanja tod razvil šele v 70. letih. Avtorica predstavi razvoj pustnega dogajanja, spremljajoče dogodke in glavne pustne like. Barbara Šterbenc - Svetina obravnava »Maškarade v ljubljanskem Grand hotelu Union (1906–1935)«, ki so bile v prvi polovici 20. stoletja med najpriljubljenejšimi družabnimi prireditvami v Ljubljani. Organizirala so jih različna ljubljanska društva in jih uspešno oglaševala v medijih. Avtorica razčlenjuje fenomenologijo mask na maškaradah, na podlagi modnih nasvetov rekonstruira izdelavo nekaterih pustnih kostumov in se dotakne tudi otroških maškarad. Magda Peršič v prispevku »Pustni sprevod (povorka) v Postojni« predstavlja pustne prireditve na območju, kjer ni avtohtonih arhaičnih likov. Predstavi razvoj pustnih prireditev od preloma 19. v 20. stoletje, ko so meščani prirejali pustni korzo in pustne veselice, do današnje oblike pustnega sprevoda, ki se je razvila leta 1977, ko je organizacijo prevzelo domače turistično društvo. Tematsko ga opredeli in označi za turistično prireditev *s satirično-komično oziroma groteskno karnevalsko vsebino in folklorno etnografskimi primesmi*. Pomemben je za turistično promocijo posamičnih krajev oziroma združb na Postojnskem. Irena Rožman se posveča kostanjeviški Šelmi. Po razlagi mitskih začetkov kostanjeviškega pustnega karnevala in pustnega dogajanja od pustne nedelje do pepelnice se posveti konstitutivnim sestavinam Šelme, med katerimi so najpomembnejše *spremembe, ki jih definira dinamično razmerje med tradicijo in inovacijami*. Ugotavlja, da prek Šelme lahko preučujemo ne le pustno kulturo, pač pa tudi način življenja in artikulacijo družbenih sprememb na mikroravni, in da sta potek in podoba prireditev *v veliki meri določena z mrežo medosebnih razmerij* tako med samimi člani karnevalskega društva kakor med društvom in drugimi krajani. »Cerkljanska laufarija« je predmet obravnave Ivane Leskovec: predstavi njen razvoj, like in pustni obred. Obnovljena laufarija je močan identifikacijski dejavnik, njena današnja vloga pa je predvsem v združevanju, zabavi in tudi promociji prireditev in območja. Mirjam Gnezda v prispevku »Graparji iz Idrije« predstavi zgodovino pustovanja in maskiranja v Idriji, največ pozornosti pa nameni Graparskemu karnevalu, ki ga od leta 1997 organizira Kulturno pustno društvo Grapa iz jugozahodnega predela Idrije. Analizira motive karnevalov in ugotavlja, da je pomen teh karnevalov za Idrijo predvsem v kritiki aktualnega dogajanja, izobraževanju mladih v narečju in lokalnih simbolih, v zabavi, pa tudi v združevanju mestnih predelov in Idrijčanov nasploh ter v oblikovanju nove identifikacije prebivalcev soseske

Grapa. V zadnjem prispevku v monografiji Peter Rustja razpravlja o pustu v Trstu in okolici na prelomu dveh stoletij. Razčlenjuje pomen slovenskih pustnih prireditev v Trstu za utrjevanje etnične in politične pripadnosti, za dokazovanje vitalnosti skupnosti in za financiranje društvenih dejavnosti. Rekonstruira pustne plese v Narodnem domu, pustne prireditve po prvi svetovni vojni v gostilnah in manjših dvoranh ter naraščanje pustnih prireditev po drugi svetovni vojni. Podrobneje predstavi Kraški pust, pust v Slovenskem stalnem gledališču, miljski in škedenjski pust ter analizira predstavitev pustnih prireditev na svetovnem spletu.

Kakor ugotavlja Jurij Fikfak, so avtorji prispevkov v monografiji *raziskali nekatera doslej neznana področja; predvsem gre za historično obravnavo pustnega dogajanja v mestih in za ugotavljanje večje vloge posameznika in medijev pri oblikovanju in obranjanju šeg*. Monografija odseva spreminjanje ritualnih praks v času po nastanku Kuretovega dela, še posebno pa po osamosvojitvi Slovenije, tj. v času novih politično-ideoloških, gospodarskih, družbenih in kulturnih sprememb, ki jih spodbujata tudi prevzemanje novih kulturnih praks z Zahoda in iskanje nove slovenske identitete. Hkrati nam razkrije sveža razmišljanja o preučevanju in interpretaciji šeg in navad. Še posebno dragocena se zdi ugotovitev raziskovalcev o vplivu etnologov (in drugih izobražencev oziroma zapisovalcev izročila) na šege, kar nas opozarja, da mora biti preučevanje različnih ritualnih dejanj zelo napačno, interpretacija pa previdna.

Skratka, za vsakega raziskovalca pustnih praks ali šeg na splošno je monografija *O pustu, maskah in maskiranju* ne le dragoceni vir podatkov o pustni kulturi v Sloveniji, virih za njeno preučevanje, o lokalnih informatorjih, institucijah in raziskovalcih, ki jo preučujejo, temveč tudi »priročnik« o sodobnih metodoloških in teoretskih prijemih pri preučevanju šeg in praznikov.

Saša Poljak Istenič

Marija Stanonik, *Slovstvena folkloristika med jezikoslovjem in literarno vedo*. – Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2004. – 503 str. – Summary.

Obsežno delo *Slovstvena folkloristika med jezikoslovjem in literarno vedo* je zadnje v nizu monografij Marije Stanonik (po delih *Slovstvena folklorika v domačem okolju*, 1990; *Slovenska slovstvena folklorika*, 1999; *Teoretični oris slovstvene folkloze*, 2001) in njenih številnih razprav, katerih rdeči niti sta vsaj dve: najprej morda historično in metodološko utemeljevanje slovstvene folkloristike kot interdisciplinarne vede na presečiščih etnologije, jezikoslovja in literarne vede, vendar kljub temu ali pa prav zaradi tega tudi samostojne znanstvene discipline; nato pa tridesetletni avtoričini napor za *ustreznejše vrednotenje slovenske slovstvene dediščine v slovenski kulturni zavesti in za primernejšo umeščenost slovstvene folkloristike v strokovni javnosti*, pri čemer ji je ves čas najpomembnejše pokazati in dokazati, da je *slovstvena folklorika ena od vej besedne umetnosti, ki zasluži samostojno obravnavo po izrecno njej pripadajočih merilih* [str. 7]. Gre torej za tisti vprašanje, s katerimi se mora legitimirati vsaka veda, če in ko si prizadeva za znanstveni status – za njen raziskovalni »predmet« in načine njegove obravnave; v primeru slovstvene folkloristike pač interdisciplinarne, skladno s sinkretičnostjo njenega »predmeta«.

Za razloček od knjige *Teoretični oris slovstvene folkloze*, ki je utemeljevala metodološko avtonomnost slovstvene folkloristike kot vede o umetnostnih razsežnosti narečij in govorjene besede, se to delo osredinja na njen izvir v filoloških disciplinah sensu strictu – jezikoslovju in literarni vedi – in njeno osamosvajanje od njiju, na to, o čemer beremo v njenih slovenskih disciplinarnih začetkih pri Karlu Štreklju in Matiji Murku, v Evropi pa vsaj od Kaarleja Krohna, utemeljitelja folkloristične metode (po delu *Die folkloristische Arbeitsmethode* iz leta 1926). Vsi trije so namreč